

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 21

BEOGRAD, 22. MAJ 1937.

GODINA IX

Sadržaj:

Хрватска свеопћа кредитна банка д. д., Загреб
 Dunavska banka, Beograd
 Банка Ј. Кројцер д. д., Загреб
 Parna pivara, fabrika slada i kvasca Mih. J. Kosovljanin a. d., Jagodina
 „Мостер“ творнице лака и боја д. д., Загреб

ХРВАТСКА СВЕОПЋА КРЕДИТНА БАНКА Д. Д., ЗАГРЕБ

Међу новчаним заводима чији је углед и реноме остао потпуно неокрњен и у најтежим фазама наше банкарске кризе Хрватска свеопћа кредитна банка д. д., Загреб, заузима врло видно место. Она није позната само по томе, што је једна од наших водећих банака, него је то и новчана установа која се одувек убрајала међу најликвидније. Селекција клијентеле вршена је код ње увек најбрижљивије. Улагачима је поред тога пружало све могуће гаранције и постојање необично јаког залеђа.

Иако се паника улагача и банкарска криза нису могле очекивати, ипак је Хрватска свеопћа кредитна банка сачувана од сваког инзенађења, јер је увек, не жалећи жртве у камати, држала веома знатне износе у благајни, на жиро-рачунима и код иностраних банака. То је било свакоме познато, па се подизање улога под таквим околностима заиста не може друкчије објаснити него нарочитим ненормалним психолошким стањем улагача. Хрватска свеопћа кредитна банка је пружила довољно доказа и о ликвидности својих пласмана. Од 23 септембра до краја децембра 1931 исплатила је готово без икаквих напора близу 100 милиона динара. Њена готовина у благајни и на жиро-рачунима крајем 1931 године ипак је износила још увек равно 40 милиона динара. У 1932 години улагачима и повериоцима је било исплаћено даљих 70 милиона, а готовина и одмах расположива средства крајем 1932 била су опет врло велика. У банчину солидност и ликвидитет нико није могао више да сумња.

Улагачи су увидели да је њихов страх био бесмислен и неоправдан и нудили су Банци већ у 1932 години да прими назад њихове улоге. Међутим, она је те понуде одбијала, како у 1932, тако и току следеће две године. Јер је за кредитирање својих старих пословних пријатеља имала на расположењу довољно средстава, а с обзиром на нејасни развитак прилика није хтела да приступи проширењу свог пословног обима. То је сасвим у складу с добро познатом предострожношћу банчиних управљача.

Овде треба да истакнемо да Хрватска свеопћа кредитна банка није имала ни сумњивих потраживања у знатној мери. Готово у ниједној години отпис ненаплативих потраживања није износио више од 1/2% од износа дужника и меница. Да је Банка благовремено и сасвим исправно проценила ситуацију и предвидела догађаје који су доцније наступили, види се такође из чињенице да је на време ликвидирала готово цео свој ангажман у ефектима. Са 23,5 милиона крајем 1930 овај је смањен на 5 милиона у 1931 и на 3,6 милиона крајем 1932 године. На тај начин су сасвим избегнути и губици на курсној разлици ефеката, који су код знатног броја других новчаних завода били неизбежни због незапамћеног слома на нашем ефектном тржишту у 1931 и 1932 години.

Када се јасно видело да је општа привредна криза на издисају, почетком 1935, Хрватска свеопћа кредитна банка приступа проширењу свог пословног волумена. Међутим, сви се послови и даље врше необично обазриво, а нови кредити се одобравају једино у случају потпуног обезбеђења сигурности и ликвидитета.

Рачун изравнања

Актива	1933	1934	1935	1936
у хиљадама динара				
Благајна	34.513	36.622	56.881	59.330
Банке	8.695	6.709	9.446	16.539
Валуте	676	1.087	484	344
Харт. од вредности	4.057	6.897	9.699	10.867
Менице	31.852	29.154	24.066	24.511
Дужници	118.111	118.726	129.953	141.661
Непокретности	9.626	11.276	11.276	11.742
Инвентар	1 дин.	1 дин.	1 дин.	1 дин.
Разна актива	893	496	1.254	486
Прелазне ставке	9	—	343	108
Јамства	7.365	7.932	7.269	14.863
Пасива				
Главница	40.000	40.000	40.000	40.000
Резервни фонд	6.007	6.007	6.009	6.013
Посебна резерва I	3.448	3.144	3.144	3.135
Посебна резерва II	—	—	1.212	3.322
Пензiooni фонд	5.627	6.058	6.417	6.873
Улошци на књижице	39.842	52.908	61.295	64.586
Улошци по тек. рач.	58.498	57.933	94.084	91.682
Повериоци	45.407	37.871	25.530	43.437
Реесконт	6.350	2.890	378	276
Неиспл. купони	5	5	3	85
Разна пасива	33	—	41	8
Прелазне ставке	—	102	—	—
Јамства	7.365	7.932	7.269	14.863
Збир	3.216	4.048	5.289	6.172
Збир биланса	215.798	218.900	250.672	280.451
Обртни капитал	208.433	210.968	243.403	265.588

Обртни капитал банчин, који је у 1932, 1933 и 1934 г. остао готово непромењен са 210 милиона динара, у 1935 је порастао за 33 милиона, а у 1936 години за даља 22 милиона, тако да крајем прошле године износи 265,5 милиона динара. Од тога отпада на туђа средства 200 милиона динара, пензiooni фонд износи нешто испод 7 милиона, а сопствена средства, урачунавши и чисти добитак достижу 58,5 милиона динара према 46 милиона почетком 1931 године. Главница је остала непромењена са 40 милиона динара. Види се, дакле, да је у годинама које су биле управо катастрофалне по наше банкарство главница Хрватске свеопће кредитне банке остала потпуно нетакнута, а резерве су се готово утростручиле. Губитак који су претрпели акционари је једино у томе што су за време од четири године остали без дивиденда (од 1931 до 1934).

Туђа средства књиже се преко 4 рачуна. Реесконт који је крајем 1933 износио 6,35 милиона исказан је у 1936 само са 276 хиљада, тако да се може рећи да се банка више и не служи реесконтом, јер има довољно других јевтинијих средстава. Улози на књижице порасли су са 39,84 милиона у 1933 на 64,58 милиона динара крајем 1936. Пораст у прошлој години износи 3,3 милиона динара. То је у складу с постепеном консолидацијом привредних прилика у земљи. Улози по текућим рачунима показивали су претпрошле године такође знатан пораст. Са 57,9 милиона у 1934 били су се попели на 94 милиона крајем 1935. Међутим, прошле године дошло је до смањења од 2,4 милиона. Управа сматра да је то последица повећања инвестиционе делатности, до које је дошло под утиском девалвације франка и неких других монета. Повериоци су крајем 1932 износили 53,5 милиона. После тога се стално смањују и крајем 1935 били су исказани са 25,5 милиона динара. У току прошле године долази до поновног пораста од 17,9 милиона, на 43,4 милиона динара.

Око 28% обртног капитала, односно 76,2 милиона динара отпада на одмах расположива средства. Од тога се налази у банчиним касама 59,33 милиона динара према 56,88 у претходној и 36,62 милиона динара у 1934. Распожива средства код банака показују такође знатан пораст: са 6,7 милиона у 1934 она су се попела на 9,44 милиона у 1935 години и на 16,5 милиона крајем 1936. Владуте износе у 1936 години само 344 хиљаде динара. Разуме се да је држање овако велике готовине у касама и код банака скупо, али банчина управа сматра да је боље учинити и ту жртву, него се изложити могућности изнемажења и губитака.

Постоје четири врсте пласмана: Непокретности, хартије од вредности, менице и дужници. Непокретности износе 11,74 милиона и порасле су у односу на претходну годину за 466 хиљада због преузимања неких нових имања која ће се у згодном моменту опет продати. И хартије од вредности показују сталан пораст, са 3,66 милиона у 1932 на 10,86 милиона динара крајем 1936. То је изазвано делом новим куповинама, а делом порастом курсева. Иначе, треба напоменути да се већи део хартија од вредности (7,41 милиона у 1936 према 6,64 милиона у 1935 години) састоји од државних папира који би се у случају потребе могли одмах претворити у новац. Менице су у односу на претходну годину остале готово непромењене са 24,5 милиона, али су према 1933 мање за преко 7 милиона динара. Најглавнији активни посао је кредитирање по текућим рачунима, као и ранијих година. Крајем 1936 овај рачун је исказан са 141,66 милиона, што значи да је у ове кредите пласирано преко 53% обртног капитала. Повећање према претходној години износи 12 милиона, а према 1934 години 23 милиона динара.

Рачун губитка и добитка

Расходи	у хиљадама динара			
	1933	1934	1935	1936
Камате	7.490	7.353	8.316	7.988
Плате	5.103	4.621	4.635	4.311
Управни трошкови	2.036	2.107	1.676	1.972
Порези	784	1.087	925	1.245
Отпис ненапл. потраж.	1.068	586	523	209
Дотација пос. резерви	—	—	1.212	2.165
Пренос добити	2.093	3.016	3.848	3.889
Добит тек. год.	1.123	1.032	1.441	2.283
Приходи				
Пренос добити	2.093	3.016	3.848	3.889
Камате	11.633	12.315	13.674	12.795
Провизија и друго	4.808	3.449	3.972	6.274
Приход од некретнина	1.164	1.022	1.082	1.104
Збир прихода или расх.	19.698	19.802	22.576	24.062

Приходи од камате у 1936 години износе 12,79 милиона и мањи су за 880 хиљада него у претходној години. То је последица пораста ликвидних средстава и спуштања каматне стопе. Иначе, према 1934 ови приходи су у 1936 за пола милиона већи, а према 1933 већи су за 1,2 милиона. Појачано пословање банчино, нарочито у току последње две године, дошло је у још јакој мери до изражаја код прихода од провизија који у 1936 износе 6,27 милиона према 3,97 милиона у 1935 години и 3,45 милиона у 1934. Приходи од некретнина остали су у току последњих 6 година готово непромењени.

Иако су туђа средства у 1936 години за око 19 милиона већа него у 1935, ипак су каматни издаци за 330 хиљада мањи. Плате су прошле године такође смањене за 300 хиљада динара, али су по прилици за једнак износ повећани управни трошкови, а код пореза имамо такође повећање од 320 хиљада динара. То значи да су укупни расходи у 1936 углавном једнаки као и у претходној години. Вишак прихода над расходима износи 4,66 милиона (према 3,17 милиона динара у 1935). Од тога је употребљено на отпис ненаплативих потраживања 209 хиљада (523 хиљ. у 1935), на дотацију посебној резерви 2,16 милиона (1,21 мил. у 1935), а остатак од 2,28 милиона (1,44 мил. у претх. год.) претставља чисту добит. Са преносом добити од 3,89 милиона из 1935 последња главна скупштина имала је на расположењу износ од 6 милиона 172 хиљаде. Акционарима се плаћа дивиденда од 4% (према 3% у 1935), тј. 1,6 милиона динара, 500 хиљада је дотирано чиновничком пензионском фонду, а остатак од 4 милиона 72 хиљада пренет је на нови рачун.

У управном одбору била су г. г.: д-р Анте Павелић, председник; Албер де Боасје, д-р Артур Марић, д-р Адолф Цувај, Еуген Радован, Марсел де Фросар, д-р Рудолф Роданић, Рудолф пл. Калај, Јосип Теодор Саламон, Павао барун Корнфелд, Еуген Шварц и поч. д-р Ђуро Шурмин. У надзорном одбору су г. г.: Мишо Бергер, д-р Иван Коциан, Карло Коронели, Бела Шомло и Зигфрид Волф.

DUNAVSKA BANKA, BEOGRAD

Dunavska banka je jedna od onih retkih banaka, koje su veliku krizu prebrodile bez teškoća. Ona je uvek bila u stanju da udovolji željama svojih ulagača te se ograničila samo na rad sa svojim starim komitentima, a nove kredite davala je samo izuzetno, vodeći najstrožije računa o tome da oni budu sigurni, poslovni i brzo likvidni. Umesto da se daju novi krediti, poslednjih godina je posvećivana velika pažnja čisto posredničkom poslovanju, koje se može obavljati i sa manje tuđih sredstava. Banka je naročito jako razvila i svoj devizni posao.

Bilansi za poslednje četiri godine ovako izgledaju:

Aktiva	Račun izravnanja			
	1933	1934	1935	1936
u hiljadama dinara				
Gotovina	5.293	4.929	10.906	11.236
Menice	4.578	3.945	3.887	3.770
Dužnici	90.847	67.061	71.274	60.329
Nepokretnosti	568	618	1.252	2.021
Hartije od vrednosti	11.654	10.890	9.636	1.771
Inventar	109	98	88	81
Kauc., ostave, garanc.	88.290	67.168	46.885	57.782
Pasiva				
Glavnica	20.000	20.000	20.000	20.000
Rezervni fondovi	7.787	8.779	12.779	16.500
Fond za kurs. razliku po obavezama	—	1.300	1.499	1.192

Poverioci	31.600	19.620	41.569	27.885
Ulozi	51.864	35.863	18.740	11.228
Pretnosne kamate	39	14	29	19
Nepodignuta dividenda	1	5	9	7
Kaucije, ostave, gar.	88.290	67.168	46.885	57.781
Tantijema	208	343	343	343
Dividenda	1.400	1.500	1.600	1.600
Prenos dobiti	82	117	474	434
Zbir bilansa	201.271	154.721	143.929	136.990
Obrtni kapital	112.981	87.553	97.044	79.209

Račun gubitka i dobitka

Rashodi				
Kamate	5.097	1.664	867	659
Troškovi	2.181	2.493	1.807	3.328
Poljska dobra	—	—	—	26
Otpisi	2.531	234	10	10
Fond kursne razlike	—	—	199	41
Amort. nepokr.	—	—	—	220
Čisti dobitak	3.371	4.037	5.690	5.777
Prihodi				
Prenos dobitka	711	82	117	474
Kamate i provizije	12.272	8.182	7.703	8.434
Od hart. od vred.	10	36	22	28
Od nepokretnosti	186	129	115	121
Napl. otpis. potraž.	—	—	473	698
Kurs. razl. obaveza	—	—	141	306
Zbir prihoda-rashoda	13.181	8.428	8.571	10.061

Obrtni kapital Dunavske banke krajem 1930, dakle pre bankarske krize, iznosio je 51 milion dinara. Posle toga je stalno rastao i u 1933 dostiže 113 miliona. Krajem 1936 on iznosi 79 miliona dinara i veći je za 28 miliona nego u 1930 godini. Sopstvena sredstva bančina u 1936 godini dostigla su 38 miliona dinara, na dividende i tantijemu otpada 2 miliona, a na poverioce i uloge 39 miliona. Kao što se vidi, odnos između sopstvenih i tuđih sredstava je neobično povoljan. Rezervni fondovi se dotiraju u znatnoj meri. Dok su u 1930 godini iznosili samo 2,7 miliona, a u 1933 godini 7,7 miliona, dotle dostižu krajem 1936 godine 17,7 miliona.

U aktivi vidimo da kod Dunavske banke menice uopšte ne igraju veliku ulogu. 76% obrtnog kapitala plasirano je u aktivne tekuće račune, oko 14% nalazi se kao gotovina u bančnim kasama, a na sve ostale pozicije u aktivi ne otpada više od 10% ukupnog obrtnog kapitala. Gotovina u blagajni bila je potpuno dovoljna za isplatu svih uloga. To je lep dokaz bančinog likviditeta. Inače, poverenje ulagača i poverilaca je optimalno. Interesantne su i promene kod hartija od vrednosti. Sa 211 hiljada u 1930 odnosni portfelj je bio porastao na 11,78 miliona u 1932, a posle toga se postepeno smanjuje i krajem 1936 iznosi samo 1,77 miliona.

Zbog maksimiranja kamatnih stopa bruto-prihodi u 1934 u odnosu na 1933 bili su smanjeni za jednu trećinu. U 1935 i 1936 oni opet rastu i u prošloj godini iznose oko 10 miliona, od čega otpada na aktivnu kamatu i razne provizije 8,4 miliona dinara. Posle pokrića pasivne kamate i troškova, kao i otpisa kursne razlike i amortizacije nepokretnosti, 1936 je zaključena sa čistim dobitkom od 5,777.000 dinara. Isplaćuje se 8% na ime dividende, a ostatak je unet u fondove, i to u rezervni fond 1,9 miliona, u fond za sumnjiva potraživanja 500 hiljada, u fond za građenje 1 milion dinara. Na ime tantijeme isplaćeno je 343 hiljade, a na novi račun se prenose 434 hiljade dinara.

U upravi su g. g.: Dimitrije Vojvodić, predsednik; Bran-ko I. Stajić, d-r Oskar Plautz, d-r Albert Riha i Živan Bogojević. U nadzornom odboru nalaze se g. g.: Josif K. Stojanović, Mihailo Cocić i Srećko Tomić.

БАНКА Ј. КРОЈЦЕР Д. Д. ЗАГРЕБ

Биланси Банке Ј. Кројцер д.д., Загреб, за последњих шест година битно се разликују од биланса огромне величине наших новчаних завода. Банкарска криза овде није оставила готово никаквих трагова. То се најбоље види по кретању улога. Ови су износили у хиљадама динара:

Године	динара	Године	динара
1929	7.912	1933	14.469
1930	9.809	1934	16.373
1931	7.319	1935	21.257
1932	10.609	1936	24.336

Приликом панике улагача у септембру 1931 године Банка Ј. Кројцер изгубила је само 2,5 милиона динара туђих средстава. Међутим, већ у току 1932 године то смањење је више него компензирано приливом нових улога. Крајем 1936 улози износе 24,3 милиона према 7,3 милиона динара у 1931. То значи да су данас скоро три и по пута већи. С обзиром на познате катастрофалне појаве на нашем новчаном тржишту у току последњих година ову чињеницу не можемо довољно подвући. Иначе, поменути пораст улога је најбољи доказ за то, да су и улагачи свесни с коликом опрезношћу се воде банчини послови.

И банчини биланси за последње четири године указују на велике банкарско-политичке способности њених шефова:

Раџун изравњања

Активa	1933	1934	1935	1936
у хиљадама динара				
Готовина	9.169	10.411	6.863	7.804
Валуте, девизе, дукати	138	37	32	43
Ефекти	2.423	1.426	1.065	939
Купони и срећке	—	—	124	78
Менице	4.454	5.626	7.336	7.314
Дужници и ломбард	3.315	4.592	12.152	16.458
Прелазне ставке	—	—	60	142
Непокретности	2.119	2.186	2.186	2.186
Инвентар	52	52	65	59
Курсна разлика ефеката	320	—	—	—
Пасива				
Главница	5.000	5.000	5.000	5.000
Резервни фонд	1.650	1.700	1.700	1.700
Фондови курс. разл.	300	300	300	348
Фонд за покр. дубиоза	—	—	685	1.404
Улози	14.469	16.373	21.257	24.336
Реесконт	—	201	92	387
Поверноци	—	—	—	541
Разна пасива	72	71	533	868
Чисти добитак	83	144	318	438
Збир биланса	23.890	26.051	29.885	35.023

На стално повећање обима послова указује и пораст збира биланса са 14,8 милиона у 1931 на 35 милиона крајем 1936 године. У току 1936 збир биланса који је истоветан с обртним капиталом повећан је за 5,14 милиона динара, од чега отпада преко 3 милиона на пораст улога. Према 1935 улози су за 14,5% већи. Друга повољна чињеница је богато дотирање фондова. Тако је фонду за покриће сумњивих потраживања, који је образован у 1935 години, дотирано 719 хиљада динара, а фонду курсне разлике 48 хиљада. Укупна сопствена средства износе 8,89 милиона према 4,89 милиона у 1931 години. Дакле, у доба незапамћених поремећаја на нашем банкарском и кредитном организму повећана су за 82%, односно за четири милиона динара, од чега отпада 2 милиона на повећање фондова, а 2 милиона на повећање главнице (које је извршено у 1932 години).

Посматрајући начин пласмана капитала долази се такође до констатација неobiчно повољних по Банку и

њену управу. Банчина управа никако не отступа од свог главног пословног принципа, а то је да одржи пуну ликвидност завода. Готовина у благајни и на жиро-рачунима код новчаних завода износи 7,8 милиона динара. С обзиром на то да су укупне обавезе банчине 25,26 милиона динара, види се да су оне покривене са преко 30% готовином. У потпуно мобилну активу треба убројити и менични портфељ од 7,3 милиона, ефекте од 939 хиљада, купоне и срећке Државне класне лутрије од 78 хиљада и валуте, девизе и дукате у вредности од 43 хиљаде динара. Према томе укупна мобилна актива износи 16,18 милиона, што значи да су укупне обавезе банчине покривене са 64,4% мобилним активама. „Дужници и ломбард“ износе 16,45 милиона према 12,15 милиона у 1935 и само 1,22 милиона динара крајем 1931 године. Вишак улога из 1936 употребљен је у целости на повећање овог рачуна, преко којег Банку књижи краткорочне хартије од вредности и робе итд. Банчине непокретности исказане су са 2,18 милиона, а састоје се из банчине зграде на Зрињевцу (2,12 милиона) и од извесних непокретности преузетих од дужника и намењених продаји (66 хиљада динара).

Рачун губитка и добитка овако изгледа (у хиљ. д.):

Расходи	31-XII-1936	Приходи	
Камата	1.014	Пренос добитка	118
Порези и таксе	151	Камата	2.421
Плате	651	Провизије	602
Кирија и трошкови	378	Девизе, валуте, ефекти	
Отпис потраживања	408	и класна лутрија	479
Отпис намештаја	6	Непокретности	194
Фонд сумњ. потр.	719		
Фонд курс. разл.	48		
Пренос добитка	118		
Чисти добитак тек г.	320	Збир прихода	3.814

Иако се преко 30% туђих средстава држи као готовина, ипак вишак активне камате над пасивном износи 1,4 милиона динара. Непокретности и остало пословање донели су даљи приход од 1,27 милиона. Насупрот томе сви трошкови, кирија, плате и порези износе 1,18 милиона, тако да је вишак прихода над расходима у 1936 години равно један и по милион динара. Од тога је чисти добитак 320 хиљада, дотација фондовима 767 хиљада, а отписи износе 414 хиљада динара. Са преносом из 1935 чисти добитак износи 438 хиљада. На име 5% дивиденде (у 1935 години 4%) исплаћено је 250 хиљада, 100 хиљада је дотирано резервном фонду, а остатак од 88 хиљада пренет је на нови рачун.

У управи налазе се следећа господа: Игњат Кројцер, Славко Бетлхајм, Јулије Фишер и Фрањо Хубер. У надзорном одбору су г. г.: д-р Херман Хубер, д-р инж. Мирослав Шварц и Мирослав Шпанић.

PARNA PIVARA, FABRIKA SLADA I KVASCA MIH. J. KOSOVLANIN A. D., JAGODINA.

Uprkos znatnijem poboljšanju prilika u drugim privrednim granama, stanje naše pivarske industrije nije se još nikako popravilo, nego se čak i pogoršava. Ako se ne предузму hitne mere u cilju spasavanja ove važne i negda vrlo jake industrije u koju su uložene stotine miliona kapitala, doživeti ćemo uskoro možda i njen potpuni slom. Međutim, nikome ne ide u račun upropašćenje jedne velike industrijske grane, u kojoj rade hiljade radnika i koja je tesno vezana za našu poljoprivredu od koje nabavlja svoje glavne sirovine. Zbog toga smatramo svojom dužnošću da i ovom prilikom ukažemo na teškoće s kojima se naša industrija piva mora da bori. U zemlji imamo 35 pivara, čiji kapacitet proizvodnje iznosi 1.650.000 hektolitara piva godišnje, a potrošnja piva iznosi je

godine	hl.	godine	hl.
1927	740.000	1932	338.095
1928	728.687	1933	214.647
1929	674.763	1934	210.132
1930	653.238	1935	219.176
1931	540.254	1936	oko 200.000

Definitivni podaci za 1936 godinu još nisu u celosti prikupljeni, ali prema do sada primljenim izveštajima potrošnja piva u 1936 bila je za 8—10% manja nego u prethodnoj godini. To znači da je ona iznosila samo nekih 200 hiljada hektolitara prema 740 hiljada hektolitara u 1927 godini. To znači dalje da je u toku poslednje četiri godine naša pivarska industrija mogla da iskoristi samo jednu osminu svog kapaciteta. Pri takvoj situaciji o rentabilitetu ne može biti ni govora, čak ni kod najrigoroznijeg smanjenja rashoda. Dvanaest pivara je zbog stalnih gubitaka moralo da obustavi rad, a ostale, blagodareći najrigoroznijoj štednji, jedva pokrivaju svoju režiју ili završavaju svoje bilanse s gubicima, a održavaju se trošeći svoj kapital i očekujući bolja vremena.

Razlozi koji su doveli našu pivarsku industriju u tako teško stanje našim su čitaocima u dovoljnoj meri poznati, jer smo o njima već toliko puta pisali. Na katastrofalno opadanje potrošnje uticala je iznad svega naša državna i samoupravna fiskalna politika koja je pivo učinila skupim pićem. Dok su svi artikli postajali jevtiniji, cena piva morala se čak i povećati, zbog ogromnog povećanja dažbina. Do 1927/28 fiskalno opterećenje piva, računajući ovde državnu i samoupravnu trošarinu i porez na poslovni promet, iznosilo je oko 100 dinara po hektolitru. Danas trošarinske dažbine iznose 267 dinara po hektolitru. Tome treba dodati i osetno smanjenje kupovne snage onih redova koji su nekad bili najveći potrošači piva (činovnici, radnici i ostalo varoško stanovništvo). Najzad, ne sme se pustiti iz vida da su u međuvremenu vino i rakija bili oslobođeni od trošarine.

Umesto da se trošarinski i poreski tereti koje snosi pivarska industrija snize, od 1 aprila 1936 skupni porez na poslovni promet je čak povećan za 25%, a u novembru 1936 snižena je i uvozna carina na pivo za 1/3, iako je odnosni carinski stav samo nekoliko godina ranije — 1931 — već bio prepolovljen. Na taj način carinska zaštita iznosi samo 20 dinara po hektolitru. Kako se pivo koje proizvode naše velike pivare po svom kvalitetu može da meri s najboljim stranim pivom, u prvi mah izgleda da slabljenje carinske zaštite ne može naneti nikakvu štetu našim fabrikama piva. Međutim, treba uzeti u obzir da naše pivare, i pored najrigoroznije štednje, moraju da rade s većim opštim troškovima, jer sve one zajedno proizvode samo 200.000 hektolitara piva, dok jedna jedina fabrika piva u Čehoslovačkoj, koja među ostalima dolazi u obzir za uvoz piva u našu državu, proizvodi godišnje 800.000 hektolitara, odnosno 4 puta više nego sve naše pivare zajedno. S obzirom na to nije isključeno da će jednog dana uvoz stranog piva zadati poslednji udarac našoj oslabljenoj domaćoj pivarskoj industriji.

Što se tiče Jagodinske pivare, čiji bilans treba ovom prilikom da analiziramo, i kod nje je u 1936 u odnosu na prethodnu godinu prodaja piva opala za 8,86% ili za 1991 hektolitar, na 20,4 hiljade hektolitara. Upravni odbor to objašnjava obilatim berbom grožđa iz 1935 i uopšte jevtinom cenom vina i rakije. Управа гледа s много pesimizma i u budućnost. »Pod tako teškim prilikama — veli ona u svom izveštaju za 1936 godinu — nema izgleda da će se stanje naše pivarske industrije popraviti, pošto su fiskalni tereti previsoki, usled čega je cena pivu nesrazmerno visoka prema vinu i rakiji.«

Pored proizvodnje piva, Jagodinska pivara se bavi i fabrikacijom kvasca, koja je negda bila lukrativna, ali to već od pre tri-četiri godine više nije, pošto su podignute nove

fabrike koje obaraju cene. Krajem 1936 osnovane su još dve fabrike kvasca, tako da su se cene morale i dalje snižavati.

Zaključni računi Parne pivare, fabrike slada i kvasca Mih. J. Kosovljanin a. d., Jagodina, za poslednje četiri godine ovako izgledaju:

Aktiva	1933	1934	1935	1936
	u hiljadama dinara			
Zemljišta	1.667	1.688	1.688	1.774
Gradevine	12.764	12.784	12.887	13.126
Mašine	16.040	16.153	16.178	16.403
Pokretnosti	4.811	5.100	5.104	5.542
Blagajna	92	41	72	52
Hartije od vrednosti	11.533	172	127	86
Sirovine i proizvodi	5.758	4.406	4.479	4.177
Dužnici	5.324	4.370	3.572	3.071
Stovarišta Sarajevo	666	654	654	654
Stovarišta	4.629	3.966	4.125	4.317
Gubitak	122	19	—	—
Pasiva				
Glavnica	12.000	12.000	12.000	12.000
Rezervni fondovi	16.968	5.607	5.607	5.607
Amortizacioni fondovi	10.611	10.611	11.614	13.036
Penzioni fond	356	386	417	450
Poverioci	23.468	20.751	19.197	18.041
Kaucije i garancije	12.438	9.320	9.161	9.263
Dobit sa prenosom	—	—	51	70
Zbir bilansa	75.841	58.675	58.047	58.466
Rashodi				
Prenos gubitka	—	122	19	—
Plate	591	434	402	458
Kamate	1.911	1.909	1.656	1.470
Troškovi i takse	384	375	344	291
Porezi	124	89	149	215
Trošarine	3.590	3.664	3.765	3.227
Osiguranje	200	179	167	150
Otpis nenapl. potraž.	—	398	694	—
Dobit sa prenosom	—	—	51	70
Amortizacija	—	—	1.003	1.422
Prihodi				
Prenos dobitka	—	—	—	51
Pivo, kvasac i led	6.656	7.129	8.231	6.789
Razni prihodi	23	35	21	464
Gubitak	122	19	—	—
Zbir prihoda ili rashoda	6.801	7.173	8.252	7.304

Zbir bilansa ostao je u toku poslednje tri godine gotovo nepromenjen i iznosi 58,4 miliona. U pasivi vidimo da su se prošle godine desile samo dve promene: poverioci su smanjeni za 1,15 miliona, na 18 miliona dinara, a fond amortizacije je povećan za 1,4 miliona, na 13 miliona dinara. Inače, poverioci se stalno smanjuju i u 1936 su za oko 11 miliona manji nego krajem 1930 godine. Pivara je s amortizacijom u znatnom zaostatku. S obzirom na to da mašine i pokretnosti iznose oko 20 miliona, a gradevine i zemljišta oko 16 miliona, amortizacija trebala bi da iznosi bar 2,8 miliona dinara godišnje. U 1933 i 1934 ona uopšte nije mogla da bude izvršena, u 1935 je iznela samo 1 milion dinara, a u 1936 godini 1,4 miliona. Da je amortizacija vršena onako kako je zakonom i statutima propisano, radi pokrića gubitka koji bi time nastao, morali bi se otkupiti svi rezervni fondovi pivare i pola akcionarske glavnice. Inače, rezervni fondovi već su smanjeni 1934 godine sa 16,96 na 5,60 miliona, odnosno za 11,36 miliona dinara, što odgovara gubitku koji je nastao otpi-

som glavnice skopljanske pivare, čiji je sopstvenik Parna pivara u Jagodini.

Prošle godine imamo u aktivi nekoliko promena. Kod gradevina koje su u 1935 povećane za 100 hiljada dinara imamo u 1936 godini dalje povećanje od 240 hiljada. Mašine su u 1936 povećane za 225 hiljada, a pokretnosti za 440 hiljada. Ukupno povećanje investicija u 1936 iznosi ravno 1 milion dinara. Inače, tu se ne radi o nikakvom proširenju fabrike, jer za to nije vreme. Nove investicije su izazvane neophodnom potrebom da se izvrše izvesne opravke, kao i zamena istrošenih postrojenja, sudova i drugih pokretnosti. Dužnici i roba pokazuju smanjenje zbog manje proizvodnje i manje prodaje. Obaveze filijala (stovarišta) su nešto povećane.

Prihod od prodaje piva, kvasca i leda u 1936 iznosi 6,79 miliona i manji je za 1,44 miliona nego u prethodnoj godini. Razni prihodi su za 440 hiljada veći, tako da je zbir prihoda u 1936 za oko 1 milion dinara manji nego u prethodnoj godini. Na strani rashoda vidimo, da su i trošarine za pola miliona manje. Plate su za 50 hiljada veće, ali je po prilici isto toliko uštedeno na troškovima. Izdaci na ime kamate su takođe za 186 hiljada manji nego u 1935. S druge strane u 1936 nije bilo ni otpisa sumnjivih potraživanja, dok je u prethodnoj godini isti iznosio 694 hiljade. Amortizacija je nešto povećana. Čisti dobitak iznosi samo 19 hiljada dinara. Izdaci za porez su 11 puta veći od dobitka.

Iz računa gubitka i dobitka mogu se izvući dva zaključka. Prvo, da je uprava pivare učinila maksimalan napor u cilju smanjenja svih troškova i režije. Drugo, da naša državna i samoupravna trošarinska politika nije uticala štetno samo samo na pivarsku industriju, nego i na fiskalne prihode. Uprkos stalnom povećanju trošarinskih stopa, odnosno, mogli bismo reći, u prvom redu zbog povećanja tih stopa, državni i samoupravni prihodi od trošarina stalno i naglo opadaju. Tako je, na primer, Jagodinska pivara, u 1936 godini isplatila na ime trošarine 3 miliona 227 hiljada prema 5 miliona 427 hiljada u 1931 godini, odnosno za 2,2 miliona dinara ili za preko 40% manje. Ako se tome dodadu gubici državnih železnica na vozarini, gubici poljoprivrede i ostalih privrednih grana radi manje potrošnje sirovina za proizvodnju piva, gubici radnika i nameštenika koji su ostali bez posla itd., onda postaje zbilja nerazumljivo oklevanje nadležnih da pristupe reviziji naše poreske i trošarinske politike.

U upravi se nalaze sledeća gospoda: Marko Đ. Đorđević, predsednik; Mihajlo L. Đurić, d-r Manojlo Lesić, Karlo Husnjik sen., inž. Franjo Zajc, Karlo Husnjik jun., Adolf Minh i Jozef Bekerus, članovi. U nadzornom odboru nalaze se gospoda: d-r Vladislav Kojić, Vaclav Vitek i Rihard Škarka.

„МОСТЕР” ТВОРНИЦЕ ЛАКА И БОЈА Д.Д. ЗАГРЕБ

Анализирајући прошле године биланс „Мостер” творнице лака и боја д.д. Загреб, констатовали смо између осталог да се наша индустрија боја и лакова дефинитивно афирмирала и да има све услове за успешан рад. У земљи можемо већ да производимо све осим неких специјалних боја које треба текстилна индустрија. Данас су наше домаће фабрике у стању да производе првокласне боје и лакове, тако да су домаће марке већ истисле страну робу и за најфиније радове. То важи поготову за „Мостер” творницу лака и боја, која је последњих година закључила повољне аранжмане са неким великим страним концернима, по којима она искоришћава у Југославији њихове патенте за специјалитете који су се раније увозили из иностранства „Мостер” производи данас између осталог и специјалне боје за потребе авијације.

Биланси „Мостера” за неколико последњих година најбоље нам потврђују да су се прилике у нашој индустри-

стрији боја и лакова, потпуно средиле. Иначе, управо друштво „Мостер“ било је у своје време изложено свим тешкоћама око афирмирања, јер се морало борити истовремено с иностраном конкуренцијом и предрасудом у самој земљи. Било је чак и момената, када је изгледало да ће „Мостер“ да клоне. Губици су били знатни. Али је управа имала довољно снаге да их елиминира отписом главнице са 7,5 на 1,5 милиона динара. Одмах је проведено и поновно повишење главнице са 1,5 на 4,5 милиона. После успешне санације која је извршена у 1927 години ниједна пословна година није завршена с губитком, упркос смањењу потрошње лака и боја у годинама опште привредне кризе.

Данас је „Мостер“ наше највеће предузеће за производњу боја и лакова, а с обзиром на своју финансиску структуру може се слободно убројити међу наша најсољиднија предузећа. Иначе „Мостерови“ производи стекли су већ такву репутацију, да их потрошачи изричито траже због њиховог познатог доброг квалитета. Због тога за ову фабрику није толико ни опасна конкуренција других сличних предузећа. Успех у њеном пословању више зависи од развитка општих привредних прилика него од јаче или слабије конкуренције.

Биланси за 4 последње године овако изгледају:

Активa	1933.	1934.	1935.	1936.
	у хиљадама динара			
Земљиште	311	311	311	311
Зграде	4.764	4.764	4.764	4.924
Машине и постројења	3.420	3.420	3.420	3.752
Инд. пруга	139	139	139	139
Аутомобили	—	—	—	160
Инвентар	338	338	338	373
Благајна	1.188	428	281	86
Ефекти	85	138	138	155
Дужници	4.770	4.704	6.037	5.927
Менице	22	—	—	—
Залихе	4.330	5.138	3.944	5.623
Пасива				
Главница	4.500	4.500	4.500	4.500
Резервни фонд	86	86	86	86
Фонд аморт.	6.757	7.159	7.409	7.646
Повереници	3.267	3.326	3.278	5.323
Акцепти	4.525	4.045	3.565	3.080
Прелазни	—	37	118	112
Добит за прен.	170	226	417	705
Збир биланса	19.336	19.381	19.373	21.452

Збир биланса који је исказиван од 1932 до 1935 готово непромењено са 19,3 милиона показује у 1936 пораст од 2 милиона динара. Додуше, у пасиви видимо да су акцепти смањени за пола милиона динара, са 3,56 милиона у 1935 на 3,08 милиона динара у 1936. Међутим, повереници су порасли за 2,05 милиона динара, са 3,27 милиона у 1935 на 5,32 милиона у 1936. Уместо да се ради с меницама, подржава се интензивнији контокорентни посао. То значи да и новчани заводи који финансирају „Мостер“ д.д. имају све мању потребу да се служе реесконтотом код Народне банке. Иначе, већи пораст поверилаца указује и на живље пословање фабрике. Фонд амортизације повећан је за 236 хиљада и крајем 1936 износи 7,64 милиона. Треба нагласити да је предузеће ранијих година издашно дотирало свој фонд амортизације, тако да је он данас достигао 80% од билансне вредности инвестиција и намештаја. Иначе, сопствена средства не покривају само

све инвестиције него и знатан део потребног обртног капитала.

Укупне инвестиције износе 9,66 милиона. Од тога отпада на земљиште 311 хиљада, на зграде 4,92 милиона, на машине, постројења и алат 3,75 милиона, на индустријску пругу 139 хиљада, на аутомобиле 160 хиљада и на намештај 373 хиљаде динара. У односу на претходну и неколико ранијих година једино су индустријска пруга и земљиште остали непромењени. Позиција „аутомобили“ јавља се у 1936 први пут у билансу, а све остале инвестиције, које су кроз неколико претходних година исказиване такође непромењеним износивама, у 1936 су повећане, и то: зграде за 160 хиљада, на 4,92 милиона, а машине и постројења за 332 хиљаде, на 3,75 милиона. То значи да се фабрика проширује. С обзиром на побољшање општих привредних прилика то се могло и очекивати. Дужници су у 1936 са 5,9 милиона за 110 хиљада мањи него у претходној години, али су ипак за око 1,2 милиона већи него у 1934 години. Залихе крајем 1936 износе 5,6 милиона, што значи да су за 1,7 милиона веће него у 1935. То је делом знак јачег пословања, а делом је изравнано поскупљењем сировина. Иначе, опадање продаје због кризе заустављено је већ у првој половини 1934 године.

Ево рачуна губитка и добитка за 3 последње године

	у хиљадама динара		
Расходи	1934.	1935.	1936.
Грошкови	993	1.337	1.579
Плате	1.355	1.647	1.787
Камата	865	802	447
Порез	497	878	987
Отпис дубиоза	155	65	100
Амортизација	402	250	236
Добит ран. г.	170	226	417
Добит тек. г.	56	191	288
Приходи			
Пренос добити	170	226	417
Купони ефеката	16	11	11
Курсне разлике	—	—	17
Од робе	4.308	5.158	5.396
Збир прихода	4.494	5.396	5.842

Бруто-приход од робе у 1936 износи, 5,39 милиона, за 238 хиљада више него у 1935 и за 1,09 милиона више него у 1934. То је последица појачања грађевинске делатности у земљи. На страни расхода видимо да су трошкови и плате такође у порасту. Међутим, издаци за камате у 1936 износе само 447 хиљада и у односу на претходну годину су готово преполовљени, иако су крајем 1936 год. укупна средства за преко 20% већа него у 1935. Издаци за порез у 1936 износе 987 хиљада према 878 хиљада у 1935 и само 497 хиљада у 1934. Изгледа да се преко овог рачуна књижи и порез на пословни промет, који је у априлу 1936 опет повећан.

Првих година свога рада предузеће је плаћало дивиденду од 6—10%, а после санације, која је извршена у 1927 години, дивиденда није дељена. Иначе, чиста добит у 1936 износи 288 хиљада и већа је за 100 хиљада него у претходној години. Заједно са преносом добити из ранијих година, последња главна скупштина имала је на расположењу износ од 705 хиљада динара. Тиме би се могла исплатити дивиденда од 15%.

У управи су г.г.: д-р Пливерић, д-р Блис, д-р Радован Мравунац, Гвоздановић, инж. Шлајмер и д-р Посиловић, а у надзорном одбору налазе се господи: Шен, Колман и Златко Пуклер.